

PAVOL JANÍK

Posledné normálne zjazdy zväzov českých a slovenských spisovateľov sa uskutočnili pred 30 rokmi. Na jednej novinovej strane český denník Rudé právo 7. marca 1987 uverejnili 7 kľúčových diskusných príspevkov – ANTON HYKISCH (Co nás učí jádro atomu), PAVOL JANÍK (Umění poznat talent), KAREL SÝS (Pro kritiku kritiky), IVAN ŠTRPKA (Poezie hlubší lidskosti), JIŘÍ PAVELKA (Bojovat o hodnoty), JAN PILAŘ (Důvěra čtenářů zavazuje) a MIROSLAV ZAHRÁDKA (O sovětskej literatúre).

Vraví sa, že s odstupom času je každý generál, preto by som sa rád vyhol dodatočne osvetleným interpretáciám názorov popredných autorov, ktorí sa pred troma dekádami ešte mohli stretnúť na jednej organizačnej platforme vtedajších jednotných zväzov spisovateľov, a teda aj na jednej novinovej strane vtedy oficiálneho tlačového orgánu Ústredného výboru Komunistickej strany Československa.

Nadálej pozorne sledujem polohy na českej literárnej scéne, ale predsa len viac informácií mám o dianí v slovenskej časti nášho spoľočného komunikačného priestoru, ktorý zostal bezbariérový napriek rozdeleniu niekdajšej československej federácie. Dokonca si ešte väčším uvedomujeme našu vzájomnosť a mimoriadnu historickú blízkosť, keď sme sa spolu ocitli v Európskej únii, čiže vo formujúcej sa kontinentálnej federácii, ktorej základy sú problematické, nerovnovážne, rozkolisané a neisté už v štádiu jej vzniku.

Vzhľadom na načrtnuté úsvitosti chcem len vecne poznamenať, že traja slovenskí účastníci historického posledného normálneho zjazdu dobového zväzu spisovateľov sa medzičasom ocitli na veľmi rozdielnych pozíciah – determinovaných ich názorovou, ideologicou, politickou či len jednoducho kariérnou orientáciou. Preto pokladám za korektné poskladať z diskusných príspevkov publikovaných v Rudom práve mozaiku pozostávajúcu z autentických vyjadrení jednotlivých uvedených autorov a zdržať sa akéhokoľvek ich komentovania či hodnotenia, súc poučený nasledujúcim 30-ročným vývojom.

ANTON HYKISCH (Co nás učí jádro atomu): „Myslím si, že spisovatelia mohou a musí priblížiť k premosteniu propasti mezi rostoucimi požadavkami sveta a našou malou pripravenosťou. Jak? Náročnými diskusiami, polemicami, společným zamýšlením se nad uvedenými problémami i s pracovníky společenských věd. A zvláště novými kvalitními díly, novými knihami, které budou blízké problémům lidí konce našeho století a nebudu jim připadat jako selanky z jiného světa, květiny ze skleníku. Knihami, ze kterých nebude trčet neznalost a nesoucit se současníkem a jeho dětmi. Čtenář takové knihy čeká a není sám.“

To bude jeden z dôležitých přínosů socialistického spisovatele v dnešním Československu, prospěšná pomoc rozvoji naší vlasti, na které nám všem upřímně záleží.“

PAVOL JANÍK (Umění poznat talent): „Jedním z produktů současné-

Na jednej strane

Zo zjazdov českých a slovenských spisovateľov pred 30 rokmi

ho literárneho myšlenia je právě generační přístup k hodno-
ní literatúry, pro který je příznačný větší smysl pro generační příslu-
nost než smysl pro hodnotu. Takovýto přístup umožňuje pohyb pře-
devším po chronologické horizontále, méně po hodnotové vertikále.
Jenže chronologie autorů a děl je opravdu jen pomocnou disciplínou
v oblasti literatury a nehráje a ani nikdy nehrála v jejím vnitřním hod-
notovém vývoji podstatnou roli. Na literatuře se podílejí paralelně
všechny tvůrčí generace a ze zorného úhlu vnímáte dokonce i gene-
raci, jejichž přítomný čas je už z dnešního hlediska dobou dávno
minulou. Čas v literatuře a čas literatury nás nerodzděluje, ale naopak
spojuje.

To, co nás rozděluje, jsou osobní názory, postoje, ale i styky,
výrazové prostředky a postupy a zvláště samotná úroveň tvorby.
Samozřejmě, bez ohledu na generace.“

KAREL SÝS (Pro kritiku kritiky): „A na kritiky bych se obrátil: pro-
sím vás, nebudete alergičtí na kritiku kritiky. Vaše slova jsou právě tak
nejistými vrypy do věčnosti jako naše škrábance.“

Ze své letičné praxe (dělám v novinách od roku 1974) znám jediný
případ, kdy kritik poslal zápornou recenzi na knihu člena předsednictva
Svazu českých spisovatelů. Přemožení argumenty – přiznávám, že
možná jen naoko – chtěli jsme recenzi poslat do rotačky. Vzápětí kri-
tik telegrafoval: Stop. A sám si ji, zklamán ledabylou bdělostí redakce,
seškrtal.

Dále prosím kritiky: nezajímejte se tolík o třídní původ Homéra.
Zabyvte se námi, spisovateli z března roku 1987.“

IVAN ŠTRPKA (Poezie hlubší lidskosti): „Mám vůbec pocit, že poe-
zie je v současnosti jedním dechem přečerpanou a nedoceňovanou.
Zamýšlime se nad tím, co a jak vyřešila, co všechno by mohla unést
na svých křehkých plecích – ale na koho vlastně působí? Jaký okruh
lidí má vůbec šanci dnes oslovit? Vynořuje se zde otázka jejího reálné-
ho společenského dosahu. (Myslím na společenský dosah básní, ne
jejich autorů.) Vypadá to tak, že je vcelku velmi malý. Cesty přenosu
dobré poezie ke čtenářům nefungují nejlépe. Jsou většinou zastaralé,
pomalé, příliš úzké, s množstvím zbytečných omezení a havárií. Důvo-
dy jsou všeobecně známé. Přitom básní se na Slovensku publikuje
hodně. Žel i hodně špatných – a tedy zbytečných. Tato bezbarvá
kvantita v očích čtenářů často překryje kvalitu.“

JIŘÍ PAVELKA (Bojovat o hodnoty): „Svévoli těch kritiků, nakladatel-
ských lektorů a autorů, kteří pokládají pravdu za své osobní vlastnictví
a kteří k jiným názorům přistupují z pozic trestajícího soudu, i těch jed-

notlivců, kteří se pokouší kulturní veřejnost ideově dezorientovat, lze
omezit, anebo jí lze dokonce zamezit ve fundovaných polemikách. Mys-
lím si, že je prospěšné diskutovat, i když mnozí, zejména mladí kritici
se to ještě nenačili. Prohloubí-li se zpětná vazba ve sféře literární kritiky,
zvykneme-li si bojovat a přít se o hodnoty, může být také oživena
důvěra spisovatele a čtenáře ve smysluplnost literárně-kritické práce.“

Národní umělec JAN PILAŘ (Důvěra čtenářů zavazuje): „Za pět let
Československý spisovatel vydal 750 knižních titulů v nákladu 17 mil-
lionů výtisků... Důležité je, že v tomto obrovském množství knih jsme
věnovali novinkám české literatury hlavní místo. Vydali jsme jich
celkem 291 za těch 5 let, průzry 164, 70 novinek poezie, 57 novinek
literárně kritických v celkovém nákladu 5 milionů 300 tisíc výtisků.
Soustředili jsme se také na mladé autory do 35 let. Spočetli jsme, že
za pět let jsme publikovali 58 mladých autorů a vydali jsme 112 titulů
v nákladu 1 milion 214 tisíc.“

Můžeme uvést i některé překvapující příklady z poezie. Básnické
knihy Karla Sýse dosáhly u nás v letech 1980-85 nákladu 53 tisíc
výtisků, Žáčkovy básnické sbírky v těchže letech dokonce 72 tisíc
výtisků. Všechny náklady, které jsem namátkou uvedl, jsou přirozeně
rozebrány.“

MIROSLAV ZAHRADKA (O sovětské literatuře): „Rád bych promlu-
vil o našem vztahu k sovětské literatuře. V ní se dnes mnohé děje
a mnohé přehodnocuje. Domýšlí se a doceňuje například úloha řady
autorů, které kdysi kritika nepřijímala, ale jejichž dílo, jak se ukazuje,
je schopno z hloubi své epochy hovořit k dnešku.“

Ne vždy však jsou naše veřejná prohlášení v souladu s opatrnický-
mi a varujícími hlasy a se snahami o tlumení přijímání závažných
sovětských uměleckých děl, zvláště dramatických. Je to nepochopitelné,
že našeho čtenáře nebo diváka, jeho schopnost kriticky přijímat
dílo, nepodceňujeme v případě kriticko-realisticckých, eventuálně
i modernistických děl ze Západu, ideově nám často dost vzdálených,
ale že se někdo obává knih a dramat sovětských autorů. Přitom se
překladatelé snaží vybírat ty ideově i umělecky nejekvalitnější.“

Som presvedčený, že po troch dekadach, ktoré poznamenali
prevratné spoločenské a kultúrne zmeny najmä na rozhraní
80. a 90. rokov 20. storocia, má hlboký zmysel pripomenúť slová
rešpektovaných odborníkov a významných majstrov pera, pretože
majú dostatočnú výpovednú hodnotu a netreba k nim dnes pridávať
rozličné medzičasom módne nálepky, alebo im dokonca podsúvať
skresľujúci význam v intenciach aktuálnej situácie. ■